ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL X MEM. 9

SCRISORI DOMNEȘTI DIN ARHIVELE DELA STOCKHOLM

DE

N. IORGA
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

CVLTVRA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI
1929

SCRISORI DOMNEȘTI DIN ARHIVELE DELA STOCKHOLM

DE

N. IORGA

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Ședința dela 25 Maiu 1929

Necontenitei străduinți a d-lui C. Karadja în urmărirea în jurul său a urmelor trecutului nostru i se datorește găsirea unui însemnat număr de scrisori privitoare la Domnii noștri din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea.

I.

Insemn încă de acum o rarisimă scrisoare, iscălită *românește cu litere latine*, a acelui pretendent Ioan Bogdan, despre care a fost vorba chiar aici, la Academie, cu doi ani în urmă, când i-am prezintat tribulațiile în Apus.

Ii reproduc, cu facsimilele originalului, cuprinsul:

Illustrissimo et eccellentissimo signor mio osservandissimo,

La voce che rimbomba nella Corte di Franza et altri luoehi et le relationi che il signor della Formentera m'hà fatto della cortese et gentile sua natura et altre rare qualità che regnano in lei m'hanno fatto talmente vago et desideroso di conoscerla ch'io non hò havuto risguardo all'età grave in che mi trovo, nè al lungo viaggio, nè alle gran spese, nè a quale si voglia altra incomodità ch'io non sia partito a posta di Franza per visitar Vostra Eccellenza sperando trovar in lei tanta clemenza ch'io non restarò ingannato della openione *(sic)* ch'io hò conceputo nell'animo mio di lei, et, perchè il prohemio non scia più lungo della naratione, le dirò che, dopo un gran travaglio et

fatica, con l'aiuto d'Iddio et favore del christianissimo rè di Franza hò trovato il modo di reintegrarmi nel mio stato et, con l'occasione della pace di Franza, quella Maiestà m'hà promesso un ambasciatore per condurmi all'Eccelsa Porta del Gran [Signore] et assignatomi quattro mila scudi per le spese di detto ambasciatore, [e, non] havendomi potuto donar d'avvantagio per causa delle guerre [che] l'hanno fatto ahorto *(sic)* de danari, et non essendo detta somma [bast]ante a tante spese, sendovi bisogno al manco 15^{m} scudi, hò voluto far ricorso a Vostra Eccellenza, supplicandola volermi prestare quella somma che le piacerà, acciò io possa rimettermi nel mio stato, assicurandola che da me, et in fede di prencipe, sarà rimborsata, et le havrò per l'avvenire di questa cortesia tal'ubligatione che Lei et il p[rincipe], suo figliuolo, potrano disponere di me et delle cose mie talmente come che, senza gli tumulti che sono in cotesto regno, sarei io medemo venuto. La prego dunche scusarmi et credere a questo presente latore (qual mando a posta) quanto a nome mio l'esporrà. Con che, basciando le sue mani, Le prego da Nostro Signore ogni contento. Di Coppenave, li ottobre 1598.

Di Vostra Eccellenza Illustrissimo

affettuosissimo servitore
Il prencipe di Moldavia
Ion Bogdan.

En Furst af Moldau begerend om penninge, understäd af Hert. Carl att åter komma i besittning af sitt rätte.

(Un Domn al Moldovei, cerând bani, cercetat de ducele Carol, ca să vie în discuția consilierilor săi.)

Cum se vede, bătrânul pretendent, declarând că nu-i ajung cei 4.000 de scuzi ai lui Henri al IV-lea de Franța pentru așezarea lui în Scaun și socotind nevoia lui bănească actuală la măcar 15.000, aveà sprijinul acelui duce Carol de Sudermania, fiul lui Gustav Vasa, care, mai târziu, răsturnând pe nepotul său Sigismund, rege și în Polonia, va luà moștenirea gloriosului său tată.

Nu mai puțin interesant e un act venind dela pretendentul Iancu, care iscălià «Iancula», de unde străinii ziceau: Janukla, alt rătăcitor candidat de tron românesc, dela care am găsit de curând o chitanță tocmai la Lille. D. Karadja îmi trimete,

odată cu facsimilele, cetirea textului şi traducerea, precum urmează:

Bekennis jag mig Janukla princeps unnderdåni[gast] att jag haffer bekemmitt aff konung Matt. bettrode mon och käntte skriffuare utthy Westergöttland, erlig och welförståndig Clauus Persson, y Bogesund peningar, sjuttio fem daler tess, till wisso under mitt signette. Dattum Nylosse, thenn 10 Maj, anno 1610.

[V[a]:] Moldauiske Furstes quittung på 75 dal., 1610.

Eu Iancu-Vodă recunosc respectuos că am primit dela omul de încredere al Maiestăţii Sale, secretarul provinciei Vestgottland, cinstitul şi învăţatul Claus Persson, la Bogesund, 75 de taleri în bani, pentru care sumă am semnat.

Dat ln Nylosse, 10 Maiu 1660.

Aici avem pentru întâia oară iscălitura lui, grecească: *'Ιω. 'Ιαγκουλὰς Βοηβόδας*, şi pecetea cu doi lei ţinând scutul Moldovei cu bourul şi coroana. N'am putut cetì literele care sunt împrejur.

II.

Iată apoi bogatul mănunchiu documentar privitor la Gheorghe Ştefan, fostul Domn moldovean pribeag în Pomerania, unde-şi mângâià înstrăinarea fără capăt cu cetirea acelor rânduri de rugăciune, traduse în parte, din slavonă, de el însuşi, pe care, după manuscriptul păstrat în Blaj, le-a făcut cunoscute de curând publicaţia filologică a d-lui Drăganu.

Vechea, aşà de vechea, de simpla şi lipsita de orice duioşie scriere a lui Papadopol-Calimach despre această tragică figură de exilat trebuie neapărat reluată. Atâta informaţie s'a adaos, în cincizeci de ani, la aceea pe care aşà de harnic o strângeà atunci colegul nostru de odinioară. Am publicat eu însumi, de mulţi ani, în *Acte şi Fragmente*, I, şi în *Studii şi documente*, IV, ce puteau să deie asupra lui şi asupra «soţiei» lui muscăleşti Arhivele din Berlin. Altă dată, în «Revista istorică», l-am prezintat la Dorpat, plângându-se că nu vreà să-l urmeze între străini Doamna Safta. In numărul jubilar închinat României al ziarului «Prager Presse» un fost elev al

Universităţii noastre, d-l Iosif Macurek, a prezintat un şir de scrisori de implorare ale nenorocitului Voevod către prinţul Wenzel de Lobkowitz, scrisori transmise prin boierul făgărăşean care-l întovărăşià în pribegie, Iacob Nagy de Harsányi, din Hârşani: în ele se arată, dela 16 Aprilie 1662, când erà la Jina, dela 21 Iulie, când rătăcirea-l dusese în Moravia, la Bolesow, pe moşia contelui de Rotal până la strigătul de desnădejde din Stettin, la 9 Aprilie 1664, speranţa lui de a fi ţinut în samă de Imperiali în luptă cu Turcii, la încheierea păcii, ca unul care, gonit de înşişi boierii săi, s'a pus dela început subt ocrotirea Chesarului creştin. «Impăratul turcesc», scrie el, din ţara acestuia, «nu e supărat pe mine, nici îmi e împotrivă» — ceeace erà fals, căci îl scoseseră din Scaun Turcii pentru sprijinul armat ce dăduse lui Gheorghe Rákoczy al II-lea contra Poloniei —, «ţara mă chiamă, locuitorii şi boierii mă doresc, Domnii vecini îmi sunt foarte prieteni, cari m'ar şi felicità. De mi-ar fi voia, aş puteà să şi merg, însă aş voì s'o fac cu temeiu *(cum fundamento)*, ca nu cumva, la orice bătaie de vânt» — cum recunoaştem sufletul focos care prefera, la o încrucişare de drumuri, să-l «mănânce câinii pământului acestuia!» — «să pat din nou înecare». Şi, mai departe: «Eu contra Porţii n'am luat armele niciodată, ci i-am păzit ascultarea, ţara n'am stricat-o, ci, în faţa soartei rele, în tăcere am ieşit» *(cum silentio exivi)*.

Şi, de este să fie războiu între cele două ţări, încă mai uşor ar puteà să fie ajutat, asigurând că recunoştinţa lui s'ar manifestà bucuros printr'un dar de 15.000 de florini, la care credeà că n'ar puteà să rămâie nesimţitor acela care cu doi ani înainte îl primise aşà de bine. In cea din urmă implorare, el se prezintă stăruitor fără noroc, timp de şaizeci de zile întregi, la ducele Moscovei, care a ţinut samă mai mult de starea lui actuală decât de amintirile trecutului — şi ştim că Gheorghe-Vodă primise soli ruşi şi iscălise şi un tratat de comerţ cu cneazul vecin, ba chiar şi unul de alianţă politică formală. Regele Suediei îi făgăduise zădarnic să-l aibă în vedere la încheierea păcii cu acelaş cneaz. Iar acum, în primăvara anului 1664, bietul om, prădat odinioară de hoţi lângă Viena, mai are de lucru cu Evreul Jakob

Fränckl, la care-şi ţine un depozit, cu Cristofor Marianovits—, care vreà să i-l răpească, — poveste pe care o cunoşteam de mult prin actele dela Berlin [1]).

La sfârşitul acestui memoriu se vor găsì, cu unele îndreptări, scrisorile analizate mai sus, care nu pot să rămâie rătăcite oarecum în foiletonul unei publicaţii periodice.

Se cunoşteà scrisoarea din Iaşi, 7 April 1656, prin care Gheorghe Ştefan se adresà regelui Carol-Gustav pentru a-l felicità de cuceririle în Polonia rămasă fără apărător şi pentru a-i trimete, prin solul special şi prin calugărul atenian Daniil dela Muntele Măslinilor, agent căzăcesc în aceste tulburări, un dar [2]). Scăpase însă scrisoarea cu aceiaş dată către procancelariul Suediei:

Illustrissime et excellentissime domine procancellarie, domine, domine et amice observandissime,

Inter maximas id computo foelicitates me per Dei gratiam talem nactum fuisse occasionem per quam inprimis de foelici ac prospero Excellentiae Vestrae valetudine et in suam patriam reditu congratulare ac favorabilem apprecari mihi liceat Excellentiae Vostrae progressum. Et, cum reverendus pater Abbas foeliciter redierit ab exercitu zaporoviensi et transeat terram nostram, simul cum illo iungo meum ablegatum ad Serenissimum Regem, humillime Excellentiam Tuam exorans ut, ubicunque occasio tulerit, illi favore ac protectione sua assistere velit. Gratiam hanc omni occasione rependere ero paratus. Cui cum humillimis meis obsequiis me quam diligentissime commendo. In Iassy, die 7 aprilis 1656.

Illustrissimae Excellentiae Vestrae in omnibus bene cupiens amicus et ad obsequia paratissimus

Georgius Stephanus, Palatinus et princeps terram moldaviensium.

Ea nu adaugă nimic la misiva către regele însuş.

Răspunsul procancelariului nu are mai multă noutate:

[1]) Hurmuzaki, IX. — Am localizat această misiune în volumul X din aceeaş colecţie, p. IV.

[2]) *Acte şi fragmente*, I, p. 274 şi urm. (scrisoare a lui Gheorghe Ştefan din 9 April 1665) (altele din 7—8 Decembre 1666).

Celsissime princeps, domine clementissime,

Eadem qua Celsitudini Vestrae fuerat occasio cum campiductoris zaporovianae militiae ablegato, nobili viro, domino Daniele de Graecani, abbate, ad me literas de 7 aprili currentis anni Iasii datas dirigendi mihi nunc offertur; propterea rediturum ad Celsitudinem Vestram expeditis hic quae ipsi commissa fuere praedictum dominum abbatem cum hisce concomitari volui, cum (?) testibus, quam libenter cognoverim quanto cum applausu et voto Celsitudo Vestra exceperit Sacrae Regiae Maiestatis, domini mei clementissimi, in Polonia prosperos successus ac quod ultro Sacrae Regiae Maiestati obtulerit officia, et, prout Celsitudo Vestra hoc ipso suam propensionem ac zelum boni publici causa Sacrae Regiae Maiestati probavit, ita non dubitatur quin Celsitudo Vestra huic tam laudabili proposito insistat, antevertendo quae communi causae officere possunt. De caetero si quae Celsitudini Vestrae a me exhiberi possunt officia, semper me paratum praestabo: mecum experietur, oblata occasione, quod sim Celsitudinis Vestrae

ad officia addictissimus: Cancellarius (?).

La 1659, izgonit din stăpânirea pe care cu hapca o ocupase, Gheorghe Ștefan trimeteà ca agent al său pe lângă regele Suediei pe un Polon, Ludovic de Biała (nu Biata, cum s'a tipărit în Hurmuzaki, IX, p. 167 și urm.), pentru a cere să fie ajutat, el și aliatul său Rákóczy, cu armele pentru reocuparea tronului. Unele scrisori ale trimesului rămăseseră neobservate în ancheta făcută de răposatul mieu prieten Teodor Westrin, și le dau aici cu analiza cuvenită.

Regele Carol-Gustav, care murì pe neașteptate la Gotheborg în Februar 1660, nu mai erà în viață când agentul se plânge către urmașul lui într'o scrisoare nepublicată, de insuccesul intervențiilor sale de doi ani:

Serenissime ac potentissime rex, domine, domine clementissime,

Post insinuatam diversimode atque etiam per memorialia multoties exhibitam Illustrissimi atque Celsissimi Terrarum Moldaviae principis causam, paulo iterum ante aliquot dies in porrecto memoriali Sacrae Regiae Maiestati Vestrae ea qua par est animi submissione exposui et pro expeditione instití, sed, veluti per totum fere biennium, nihil praeter dillationes ac toties frustratam promissae expeditionis expectationem

obtinui, ita et nunc pariter nihil aliud quam silentium tuli. Sed, ne videar desperare, Illustrissimi principalis mei causam Sacrae Regiae Maiestati Vestrae, domino meo clementissimo, iterum iterumque commendare et in sinum clementiae deponere mearum partium duxi, minime dubitans Sacram Regiam Maiestatem Vestram petitioni meae hac in parte indulturam et ad desideria Illustrissimi principalis mei clementer responsuram. Videat mundus Regiam Maiestatem Vestram Coronamque Sueciae suorum foederatorum amicorumque habere rationem, quae in conservando constantiae iure stabilita est. Movebit Sacram Regiam Maiestatem Vestram sors adversa Illustrissimi principis Moldaviae, cum qua in hodiernum usque diem, solam ob hanc causam quod gloriosissimae memoriae Serenissimo regi suppetias in Polloniam cum celsissimo principe Transylvaniae miserit, colluctatur atque per Portam ottomanicam immanissime cum suis foederatis affligitur et opprimitur. Quo in casu, si non auxilium consiliumque, tamen bona verba a Sacra Maiestate Vestra impetrare illi liceat, ne iam ulterior mora taediosaque ipsius expectatio desperationem et apud suos foederatos, vicinos bonosque amicos condolentiam verius quam admirationem, apud inimicos autem opprobrium et laetitiam efficiat. Quid autem quod neque praesens functio mea, prope duos annos exacta, neque privata domus negotia, neque afflicta status mei ratio (quia tota fortunae meae conditio non vacillare, sed plane, ob tam longam mei hic detentionem, meliori fortuna excidere videtur) ulteriorem sibi imponi moram patiuntur quandoquidem, uti puncta amnistiae in transactione pacis instrumenti poloni sonant, iam neque principalis mei, neque principis Transylvanie mentio facta, me quoque cum illis omnibus qui eorundem partes ex dispositione gloriosissimae memoriae Serenissimi regis secuti sumus, mobilibus omnibus excluserunt, tanto magis in considerationem statum quoque meum cum extremo exilii malo et perpessorum a quinquennio infortuniorum duci oportere arbitratur: aliter rebus meis fortunisque domesticorum meorum consulere non est possibile. Idcirco a Sacra Regia Maiestate Vestra, domino meo clementissimo, iterum clementem cum resolutione expeditionem petit

Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, domini mei clementissimi,

devotissimus ac humillimus servus

Ludovicus de Biała Bielski.

Deci Ludovic Bielski începe să aibă o fizionomie. A fost el însuş, cu ai săi, în rândul Polonilor cari au ajutat pe regele Suediei, membru al aceleiaş dinastii ca şi Ioan Casimir abdicatul şi reprezentantul unei colaboraţii, unei comunităţi de interese între cele două maluri al Balticei. Erà de cinci ani în Suedia şi Gheorghe Ştefan găsise deci aice pe acest sprijinitor al tristei sale cauze.

Memorialul la care el face aluzie e cel prezintat în numele pribeagului moldovean, pentru a dobândì sprijinul cerut şi arhi-justiţiariului Brahe, împreună cu un ajutor pentru evangelicii din Polonia, de cari arată să se fi ţinut Bielski: el e publicat în Hurmuzaki, IX, pp. 180—181, subt no. CCXLIV. Tot acolo e şi petiţia aceluiaş către noul rege (p. 180, no. CCXLIII).

Avem însă şi un alt memoriu, mai întins şi mai circumstanţiat, în care se aduc înainte serviciile aduse Suediei de exilat, şi anume cei 6.000 de soldaţi moldoveni din oastea lui Rákóczy în Polonia şi buna primire a tuturor agenţilor strâmtoraţi ai regelui. Aici este o dată: aceea de 10 Aprilie.

Memoriale ablegati Illustrissimi atque Celsissimi terrarum Moldaviae principis a. 1660, die 10 aprilis [1], illustribus et excell. dd. Sueciae senatoribus et in pacificationem danicam legatis decenter porrectum.

Illustres et excell. d. d. legati,

Incredibili moerore afficior, excell. domine, quod post tam multas instantias, repetita postulata, quibus omnibus pro expeditione in negotio Illmi ac Celsissimi principis Moldaviae apud gloriosissimae memoriae Serenissimum atque Potentissimum regem institi, nil nisi diltiones molestas, remoram tediosam ac toties frustratae expeditionis tantum expeectationem obtinui; sed et nunc pariter iam post excessum Sacrae Regiae Maiestatis ad binas literas ad Illustrissimum ac Excellentissimum dominum comitem Brahe superinde exaratas nihil aliud quam silentium accepi. Profecto quod consilium, auxilium, spes vel desperatio concipienda sunt vel expectanda ambigo, aeque enim communem regnorum, rerum publicarumque felicitatem, quae in amicicitiarum sarte tecte conservando iure stabilita est, inclytum regnum

[1]) Adaus: «Praes... den 11 April. 1660».

Sveciae post obitum tam gloriosissimi regis continuaturam, sicut ad omnes foederatos, ita ad Illustrissimum principalem meum existimo. Equidem, quod Illustrissimum principem Moldaviae attinet, tantae sibi curae semper amicitiam Coronae Sveciae fuisse ostendit ut rem suam prodigere sincerissime non dubitavit. Nam ultra sex millia militum una cum principe Transylvaniae suppetias in Poloniam misi, homines Sacrae Regiae Maiestatis in gravissimis negotiis divertentes humanissime semper excepit, iura amicitiae tam sacra habuit habetque ut in illis non tantum constantiam sufficienter testatus sit, verum etiam residuam fortunam, incommoda et servitia Sacrae Regiae Maiestati et Coronae Sveciae per me ultro devoverit, quorum causa nisi Portam Ottomanicam, iuratum totius christianitatis hostem, in cervicem suam hodie attraxit. Et tamen pro his omnibus ac devoto pronoque in svecicos successus affectu, neque expeditam declarationem, neque parem gratiam et, quod minus est, neque bona verba hactenus per me impetravit. Idcirco Excellentiis Vestris, tanquam praecipuis Seremissimae Coronae Sveciae membris, causam et negotium Illustrissimi principalis mei iterum iterumque commendanda duxi, obnixe rogans ut solidum in Coronam Sveciae Illustrissimi principis mei affectum cum eiusdem postulatis pensi habeant, et non in novissimas amicorum partes reponant: reponere autem atque postponi, verius etiam negligi et contemni ex tam diuturne protelata expeditione Illustrissimus principalis meus una cum sibi foederatis certissime putabit: quid enim haec tam longa mora quam taedium, biennalis detentio, quam suspicionem, denique ipsa concepta semel amicitia quam desperationem parent? Accedet quod neque praesens functio mea, prope duos, ut dixi, annos exacta, neque privata domus negotia, neque ulteriorum sumptuum copia longiorem sibi imponi moram patiuntur. Propterea de seria resolutione et expeditione adlaboro ut post publicam functionem meam habeatur ratio privatorum quoque meorum non commodorum, quorum totam fortunam propter fidelia Sacrae Regiae Maiestatis obsequia cum charissima consorte pignoribusque amisi, multum publica quoque in causa evangelicorum functione iacturae, odii, periculi, extrema exilii per quadriennium tuli, sed etiam longinqua locorum considerentur intervalla, quae propriis emetiri sumptibus neque occasione que *(sic)* locus, neque praesentis status ratio, neque cambiorum possibilitas (interim omnibus exutus sum, nec parvis hic quoque debitis innodatus) aliter permittunt, quibus, quemadmodum meis necessitatibus,

ita amplissimis Sacrae Regiae Maiestatis promissis et assignationi ab eodem in Polonia nuper datae ut occurratur secundum exhibita exhibenda atque ab Excellentiis Vestris pro praesenti et futura authoritate sine mora promoveatur decenter petit.

Illustrium Excellentiarum Vestramm observantissimus servus

Ludovicus de Biała Bielski.

Aici se oprește activitatea acestui tovarăș de nenorocire care se îngrijià și de lucrurile sale. Gheorghe Ștefan erà, cum s'a văzut mai sus, în Ungaria, în Moravia. La 24 Noemvrie el scrià regelui Suediei și consilierilor regali cerând personal ceeace se refuzase reprezentantului său (Hurmuzaki, IX, pp. 199—201, No. CCLXXIII-IV). El arată Suveranului ce servicii i-a adus pe vremuri, când trecea pe la dânsul părintele Daniil, ce făgăduieli de adăpost i s'au dat pe aceea vreme, dar nu uită să observe că n'are de gând să ceară plata unor datorii. Iși aduce aminte că a fost un ostaș: în caz de răsboiu, cu 5.000 de Suedezi măcar, i-ar fi cu putință să bage spaima în Turci; altfel să fie așezat la vre-un loc «potrivit».

Dar el se îndreaptă la aceiaș dată, către Brahe, tutorul tânărului rege, pentru a-i arătà în deosebi cum a putut ajunge la această soartă necăjită. A sperat cândva că Rákóczy se va întoarce în Scaun, dar soarta nu i-a fost prielnică acestuia. Și cuvintele de părere de rău pentru cel căzut pe câmpul de luptă curg frumoase: «Dar, vai, răposatul întru fericire prinț, lipsit de ajutorul vecinilor și despărțit de prietenii adevărați prin multă întindere de pământ, singur, cu puțini ai săi, nefiind în stare a se împotrivì puterii barbarilor, rănit de moarte în fruntea luptei, a schimbat această vieață pămintească și muritoare cu sălașul cel veșnic și fericit al nemuritorilor». De atunci el, Domnul, a ajuns pe pământul regelui la Riga și aici așteaptă să se gândească la dânsul vechii aliați.

Illustrissime et Excellentissime domine, domine mihi observandissime,

Licet ad Illustrissimos, Excellentissimos et Generosissimos dominos, dominos Serenissimae ac Potentissimae Coronae Sveciae Sacraeque Regiae Maiestatis consiliarios ac senatores in communi literas quasdam dederim, rogans obnixe ut salutaribus suis consiliis mea humilima

desideria apud Suam Maiestatem promoverent, aequum tamen et necessarium fore iudicavi Illustrissimam Excellentiam quoque speciatim super eodem humilime requivere. Quintus iam annus agitur quo, per Turcarum tyrannidem patria, dignitate ac principatu Moldaviae exclusus ac in diversis Hungariae et vicinorum regnorum partibus, una cum domo mea, exilium passus, fortunam adversam experiri cogor. Celsissimo quondam principe Rakocio vivente, aliqua quidem scintillula spei cordi meo era illapsa ut, ipso principatu Transylvaniae repetito, ego quoque in pristinum statum collocarer. At eheu! piae memoriae princeps, a vicinorum auxilio destitutus, amicis autem synceris longo terrarum intervallo dissitus, potentiae et viribus barbarorum, solus exigua manu impar, vulneribus affectus, terrenam hanc et mortalem vitam cum aeterna et beata immortalium sede commutavit mihique omnem spem ea parte praecidit. Spe itaque hac frustratus, volens fortunam meam in aliis quoque Europae partibus experiri, magno cum labore, molestia ac sumptu Rigam, ad partem Sacrae Regiae Maiestatis dominii appuli indeque per demissum memoriale Suae Maiestati statum et desideria mea humilime exponens, oravi ut aliquo clementiae Suae favonio mihi quoque oppresso et omnibus humanis auxiliis pene destituto adspirare dignaretur. Cum autem, divina bonitate Serenissimaeque et Potentissimae Coronae Sveciae consensu et applausu, cura, rectio et directio animi Sacrae Regiae Maestatis, adhuc minorennis, summaque rerum Illustri Vestrae Excellentiae ut patri patriae concredita sit, supplico quam demisse ut apud Sacram Regiam Maiestatem ac apud alios ubi necessum fore iudicabit negotia ac desideria mea (quae ex litteris et punctis ad Sacram Regiam Maiestatem datis percipiet) promovere et ad optatum finem perducere dignetur. Faciet Illustrissima Vestra Excellentia rem toti christianitati suo tempore proficuam meaque humilima devotione erga Serenissimam ac Potentissimam Coronam Sacramque Regiam Maiestatem Sveciae, etc. demerendam. Cui de caetero omnigenam felicitatem ex animo prosperosque rerum ac consiliorum suorum successus precor. Datum Rigae in Livonia, die 24 novembris, anno Domini 1662.

Illustrissimae Vestrae Excellentiae

ad serviendum addictissimus

Georgius Stephanus, princeps Moldaviae.
Ghiorghie Ştefan Voevoda.

Illustrissimo et Excellentissimo domino, domino Petro Brahe, comiti de Wisingsborg, l. b. in Cajana, domino in Ridderholm, Brahelina et Bogesund, S. R. Maiestatis regnorumque Sveciae senatori..., etc., generali directori rei iudiciariae per Sveciam, Finlandiam adiacentesque provincias, ut et iudici provinciali Wesmanniae, Cuprimontanarum et Dalecarliae.

Gheorghe Ştefan se găsià la Dorpat, în ziua de 12 Septemvre 1663, când trimeteà cancelarului suedez de la Gardie pe solul său Hársanyi (Hurmuzaki, IX, pp. 205—6, No. CCLXXXII), ca să ceară loc de aşezare cu «şase-şapte persoane» pe pământ german şi sprijin şi pe lângă Impăratul german. Regelui îi mulţămià că i-a dat ca prim popas localitatea Pernau, pe acelaş ţerm al Mării Baltice (pp. 206—208, No. CCLXXXIII-IV).

In 1664 bătrânul ar fi vrut să se aşeze la Wismar, care-i convenià ca fiind mai aproape de Polonia şi de Germania, cum şi de Hamburg şi Lübeck, de unde poate face cumpărături (acolo se vor fi aflând ştiri despre el; *ibid.*, pp. 19—20, No. CCXCVIII): la 5 Iunie, venit pe o corabia regală, el erà la Wolgast, pe drum către Apus.

La 6 Septemvre din acel an, după ce petrecuse o vară în cetatea regală dela Stettin, cu un tain de 2.000 de taleri, el se plângeà că nu-i ajung banii şi că locuinţa nu-i e potrivită pentru iarnă (*ibid*, p. 213, No. CCXCII, şi p. 214). «N'aş vreà», spuneà el, în Decemvre, «să fiu la această vrâstă a mea bătrânească batjocură oamenilor sau de râs prinţilor vecini.» Cum Ruşii sunt nişte barbari răi, alt sprijin pe lume nu are decât pe regele (*ibid.*, pp. 216—217, No. CCXCVI), şi cu acest prilej el prezinta interesanta poveste a relaţiilor lui cu Moscova (*ibid.*, pp. 217—219, No. CCXCVII).

Plângerile pentru lipsa de mijloace îndestulătoare urmează în cursul iernii 1664—1665 (*ibid.*, pp. 222—224, No. CCC—CCCI). Nu i se dăduse până în Noemvre 1665 nici moşia făgăduită la sosirea în Stettin (*ibid.*, pp. 231 —233, No. CCCXVI—I). Lângă petiţia Domnului său e şi a credinciosului întovărăşitor Constantin Nacul, «colonel», coborîtor al lui Costea Viteazul din vremea lui Alexandru-cel-Bun şi

înaintaşul acelor boieri Nacu, cari se isprăvesc cu soţia străbunului mieu Iordachi Drăghici (*ibid.*, p. 233, No. CCCXVIII). El fusese însărcinat la 1664, Septemvre, cu o misiune la Electorul de Saxonia (Iorga, *Studii şi documente*, IV, pg. 208 şi urm.).

Mânat de nevoi, pribeagul plecă la regele, şi în vara anului 1665 ajunse la Stockholm, unde stătù vre-o jumătate de an, plecând de acolo numai la 4 Decemvre, pentru a merge prin Danemarca în Pomerania, unde i se dăduse ca izvor de venit distinctul Ukemünde. O notiţă copiată de răposatul Westrin şi pe care mi-o comunică d. Karadja, are acest cuprins:

Der gewesene Fürst in Moldau, Herr Georgius Stephanus, der sich bei ein halbes Jahr hierher befunden, ist nun vorgestern von hinnen wieder verreisset, erstlich den Landweg nach Dennmark und sodann nach Pommern, und zwar mit gutem Contentement, indem er alhier nicht allein ansehnlich beschenket worden, sondern ihme auch zu seinem künfftigen Entretement das Ambt Ukermünde in Pommern eingeräumet worden soll.

Intr'o scrisoare din Copenhaga, 26 Decemvre, publicată în Hurmuzaki, IX, p. 234, No. CCCXX, fostul Domn arată că a mers cu sania până la Norköping, unde se oprià zăpada, iar de acolo pe drumuri rele, cu căruţa, zdruncinat în sănătate.

La Stettin, făceà să i se aducă de un preot grec soboli dela Moscova, se îngrijià de banii ce-i aveà la Poloni: Potocki, cu 30.000 de taleri, Petru Simson, negustor scoţian din Zamosc, care făceà în Moldova negoţ de potaş, cu 25.000 (v. şi Hurmuzaki, IX, p. 246). Se plângeà că-i trebuie 114 taleri pe săptămână afară de post şi că n'are cum se îmbrăcà (*ibid.*, pp. 234—235, No. CCCXX—I). Nici pensia nu i se dădeà iarna, lipsind veniturile la vamă (*ibid.*, p. 237; vezi şi *ibid.*, pp. 238—239, No. CCCXXV—VI). Se gândià să treacă în Germania, şi pentru grija sănătăţii (*ibid.*, p. 234, No. CCCXX).

In acel moment desperatul Voevod trimeteà în Anglia, la Carol al II-lea, pe Nacu, ca să-i capete sprijin pentru reaşezarea în Domnie. Câte o scrisoare a regelui din Iunie, către Sultan

și Vizir, alta a cancelariului din 18 ale aceluiaș an sunt urmele scrise ale acestei misiuni până acum necunoscute.

Charles the second, by the grace of God king of England, Scotland, France and Ireland, defender of the faith, etc., to the high and excellent lord the Vizir-Azem, greeting,

High and excellent lord, you will remember the misfortune by wich the high and illustrious Georgius Stephanus, late prince of Moldavia, did some years since fall under the displeasure of our friend, the most high and mghty Emperour, your master, whereby after the losse of his estate and dignity he became exposed to extreame distresse and misery, in wich he still remaines, an object of the utmost compassion of souveraignes and princes. In this cause it is Wee have throught good by our own letters and more at large by our ambassador there, our good cousin the earle of Winchelsea, to recommende him to the grace and pardon of the high and mighty Emperour, your master, for his restauration to his principality, as an act most becoming His Imperiall clemency and goodnesse, desiring the concurrence of your best offices in this charitable suite, in wich besides the obligation you will lay on Us, wich Wee shall esteeme very particularly from you, you will doe an act of greatest generosity to this unhappy prince, who will most certainly upon all occasions make those just returnes of gratitude and service you can expect, and this you will receive more at large from our ambassador, whom Wee have commanded more particularly as there shall be occasion to sollicit your favour and assistance in this matter, wich Wee againe very heartly recommende to you, assuring you of the perfect sense Wee have of your affection and good offices towards Us and the common peace and correspondency subsisting between Us and the most high and mighty Emperour, wich Wee resolve by all meanes to preserve firme and inviolable. And soe Wee bid you fare well. Given at Our Court of Whittehale, the 15th day of Jun, in the 18th year of our reigne, and of the incarnation of our Lord 1666.

Your affectionate frind
Charles Rex.

Carolus Secundus D. g. Angliae, Scotiae, Franciae et Hyberniae rex, fidei defensor, etc. Summo et Potentissimo imperatori Sultano

Mahomet, supremo domino et dominatori regni musulmanici, soli supremoque monarchae imperii orientalis, salutem. Summe potentissimeque imperator! Georgius Stephanus, non ita pridem Moldaviae princeps, bonus noster amicus, nos informari curavit de infortunio ipsius, quod aliquot abhinc annis ex gratia vestra ceciderit, quoinde e possessione dicti sui principatus eiectus et consequenter ad extremam miseriam redactus, quam adhucnum patitur, nostram in ipsius favorem requisivit mediationem. Quapropter, considerantes compassionem quam gerimus erga ipsius miserum statum, recordantesque quantum intersit principi conservare a contemptu et egestate eos qui et ipsi antehac illo fuerunt ornati charactere, non potuimus deesse ipsius desiderio. Proinde legato nostro extraordinario in aula vestra, perquam fideli et perdilecto consanguineo nostro comiti de Winchelsey in mandatis dedimus ut nomine nostro veniam pro dicto infortunato principe imploret, qui felicitatem suam in favorem nostrum locat atque per illum solum ad restaurationem status sui dignitatisque aspirat, qui semper in demerenda hanc *(sic)* gratia quam pro ipso rogamus impendere spondet. Legatum nostrum haec omnia largius exponere iussimus, quem non solum in hoc, sed aliis etiam in negotiis iniunctis a nobis ipsi patienter audire et plenam adhibere ipsis verbis fidem digneris, tum vero maxime cum te de inviolata nostra amicitia et affectione certiorem reddit. Quod reliquum est, te, Summe et Potentissime imperator, quam optime valere iubemus. Dabantur in aula nostra Whitehall, die 5-ta iunii, anno 18-o nostri regni et Incarnationis Domini Nostri 1666.

Vester summopere addictissimus amicus
C. R.

Celsissime et Illustrissime princeps,

Litteras quibuscum Celsitudo Vestra honorare me dignata est ab ablegato Celsitudinis Vestrae extraordinario, viro illustri et nobilissimo, domino colonello Nakolovitz, ea non tantum qua par est reverentia accepi, sed etiam ex iisdem maximo cum dolore percepi Celsitudinem Vestram adhucnum cogi exteris in oris (principatu suo violenter exuta) haerere, percepi; de restauratione, tamen, mediantibus et intercedentibus christianis regibus et principibus nullatenus desperare in eumque finem praedictum dominum Nakoloviz huc misisse, auxilium consiliumque meum in procuranda intercessione Serenissimi et Potentissimi Angliae

regis gratiose a me requirens. Mihi maximopere gratulabar de tam opportuna occasione humiliter demonstrandae promptitudinis meae erga Celsitudinem Vestram deque effectu desiderii Celsitudinis Vestrae tanto minus dubitabam, cum manifestum sit altissime memoratum Serenissimum et Potentissimum Angliae regem antehac quoque exsulis gloriosissimi exemplum extitisse, iam vero, divina favente gratia, domi et foras, cumprimis a[utem] apud Portam Ottomannicam, plurimum potere, proinde dignissimum ad Celsitudinis Vestrae restaurationem lubens instrumentum esse posse.

Infinitis quidem (ut verum fatear) publicis negotiis sub adventu dicti domini Nakoloviz fui impeditus, nihilominus tamen in aula hac tempore et locis convenientibus nullatenus defui officiosissime, desiderio Celsitudinis Vestrae operamque dedi ut non tantum litterae intercessionis ad Portam Ottomanicam quantocius expedirentur, sed etiam Celsitudini Vestrae subsidio (quod propter praesens pretiosissimum bellum, minus optatu fuit) nummorum subvenietur.

Necessitati insuper dicti domini colonelli pro expediendis negociis, coëmendis necessariis atque de occasione ad reditum in quantum licuit secura providi, spe fretus illum brevi optatam expeditionem Celsitudini Vestrae apportaturum; quem summopere rogavi ut Celsitudinem Vestram de humili promptitudine mea in quocunque officiorum genere certam reddat.

Quod reliquum est, Celsitudinem Vestram cum tota illustrissima familia divinae protectioni commendo, reditum ad principatum statusque suos cum omni felicitate corditus exopto, tanquam,

Celsissime et Illustrissime princeps,
Celsitudinis Vestrae,

....
Johan Leyenbergh.

Dabantur Londini, die 1-ma iulii 1666.

La această scrisoare trebuie să se rapoarte intervenția, nedatată, către regele Suediei pentru ca el să stăruie pe lângă verii săi regali din Anglia și din Franța (Hurmuzaki, IX[1], pp. 251—252, No. CCCXLIV).

Cum afacerea nu aveà urmare, la 17 Octomvre 1666, Gheorghe Ștefan scrie regelui Suediei și reginei, prin Nicolae Spătarul Milescu, pentru a cere să i se crească ajutorul bănesc

ce primià (*ibid*., pp. 243—244, No. CCCXXXIV—V). Se vor fi pierdut și altele. A scăpat însă aceasta, adresată, cred, contelui Brahe:

Excellentissime domine comes, domine ac fautor colendissime,

Posteaquam ad Potentissimam Aulam Serenissimi regis, domini nostri clementissimi, generosum dominum baronem Nicolaum Spatarium ablegavi, Vestram quoque Excellentiam, fautorem mihi benignissimum, litteris meis interpellare decrevi, obnixe atque officiose orans ut ipsa, me pristino semper favore amplectens, benigne allaborare dignetur de persolutione salarii et traditione praedii promissi, quod S. R. Maiestas totusque Eius inclytus senatus sancte mihi promiserunt. Nunc siquidem plane sustentationis media mihi deficiunt. Nam vix medium unius anni salarium a decurso atque currenti anno exorare valui. Praeterea quoque, multo aere alieno obrutus, accrescentibus usuris adeo accumulor, ut cum maximo pignorum meorum periculo nomina mea delere nequeam. Ceterum submisse ab Excellentia Vestra rogo quatenus praesentium exhibitorem non solum benigne admittere, verum etiam exponendi fidem adhibere ne gravetur. Quod reliquum est, Excellentiam Vestram divinae tutela[e] intime commendo, permanens

Excellentiae Vestrae obligatissimus servus
Georgius Stephanus, princeps Moldaviae.
Ghiorghie Ștefan Voevoda.

Scrisoarea, de o altă grafie, pare datorită lui Milescu, al cărui autograf l-am ave deci.

In Maiu 1667 pribeagul se arătà desperat: nu mai are bani, a amanetat totul, i se oprește pensia, comandantul cetății ar vreà să-l scoată pentru a-l mutà într'o «casă nesănătoasă», unde n'ar puteà trăì opt zile. «In viața noastră n'am fost primiți și tratați ca aici de căpitanul castelului, încât am vreà mai curând să fim supt pământ» (Hurmuzaki, IX, p. 249). Ar trebuì căutate în Arhive rapoartele căpitanului. Milescu plecă la Paris pentru o nouă cerere către Ludovic al XIV-lea (*ibid.*, *Suppl.* I, pp. 249—255. Pentru legăturile cu Electorul de Brandenburg, Papiu Ilarian, *Tesaur* III, p. 79 și urm.; Haag, în *Baltische Studien*, XXXI, 1881, pp. 157—162; Hurmuzaki, X, pp. IV-VII).

Indată după aceia nenorocitul, care-și pierduse acum toate speranțele, murià, în dureroasele condiții pe care pe manuscriptul din Blaj le însemnă Antonie, călugărul din Moldovița. Ștefania Mihailova, care și până atunci scrisese, cum se vede din corespondența saxonă, la toate fețele luminate, ca «Doamnă a Moldovei», se adresează și către Curtea Suediei cu cele două scrisori din 1668, dintre care una, arătând că se cer rămășițele Domnului mort, pentru a le înmormântà la Cașin, de fratele lui, Vasile Ceaurul, a fost tipărită în Hurmuzaki, IX, p. 252, No. CCCXLV. Iscălitura e, firește, «Stephana Michaelova», nu «Michaelona», și dedesupt stă, în litere chirilice: «Ștefana Mihailova».

E inedită această scrisoare rusească fără dată, a aceleia care pe urmă, trecând în Rusia, a visat de tronul muscălesc:

Ꙗ ѹбогаꙗ и неизнаꙗ ѹдова стефанида михаиловна позосталаѧ ѡт мѹжа моего стефан водь землѣ молдавскои ѹдаю сꙗ подскридла и подоборонѹ вашеи велможности пн҃а пн҃а моего милостивого, вспомнивши ѧ бѣднаꙗ ѹдова надавнѹю благодѣтель походıачѹю ѡт природнои благостыни твоеи ѹпадаю сплачем доногъ влшеи панской милости просѧчи и милосердне а҆бьст мıа ꙗко ѿны милосердны ѿць которого во евангелий ѿписѹеть в зачалѣ. о҃. ѳ. и҃ сн҃а своего роспѹстнонаго и ѹбогого: о҃познал любото ѿны был вненази и в видѣ такь ꙗкь ѧ понезостаю под протекцие велико гсдрꙗ, прето ты ѡтче познай мене ꙗко же блѹднаго сн҃а и прїми мѧ ꙗко едного ѡт наемникъ твоих; покажи милость а҆бым благих твоихь неѡтпала; южто въ всемилостивыї любото так изволиль мѹжа моего взꙗти, а мнѣ нендзѹи бѣдѹ по смерти его дал ми терпѣти: там з наважденꙗ диꙗволскаго и позлости людй землѣ то мѹсилом ѹси мои набытки и вси маетки ѿным людꙗм ѿставить; боꙗчисѧ ѿпꙗт абы мꙗ зусвѣта не зладили мѹсилам брата моего взавши з собою и бѣгсти под протекцию великаго гсдрꙗ, слышачи на благочестие и многѹю его милость походѧчѹю до иных людей, прето ꙗ ѹквапившисѧ на милосердного заѣхалам на москвѹ, аж вижѹ же мое щасте ереминилосꙗ внещасте, иж и тѹт на великѹю мою бѣдѹ и фрасѹнокь пришла: сижѹ власне ꙗкь в" тѹрмѣ и немаю чимсѧ контетовате, аще исстве просвѣтишь

свѣть и аще нетыми ȣтолишъ риданиє слез моих покажи благосердиеи плач мои врадост протвори и приторни мꙗ ꙗко ѡтць чадȣ своє и извол ми на рекь югерт ї҆акӥ ȣказать, а ꙗ за многȣю благодѣтел повинна бȣдȣ покижива гсдавга благат за велможность вашеи панскѻ҃ милости п҃на п҃на и благодѣтелꙗ моєго, затым болшей неширȣ словъ моихъ тылко под крѣпкȣю твою десницȣ, азъ ȣвоꙗс раба твоꙗ неимѣючаѧ где главы моєи подклонити и намилосердиє твоє ȣ фаючи сама себе в милостивȣю ласкȣ ї҆ако найпилней велможиости твоєй ѡтдаюсѧ.

Велможности твоєй на ӥ нижшал раба в' вопекȣ ѡтдаюсѧ недостойнаѧ.

Ștefana Mihailova.

Eu, umila și nefericita văduvă, Ștefanida Mihailovna, rămasă după soțul mieu Ștefan-Vodă al Țării Moldovenești, mă pun supt aripa și supt apărarea Puterniciei Voastre, a domnului domnului meu milostiv. Aducându-mi aminte eu, săraca văduvă, despre binefacerea [ce mi s'a făcut] de curând, care decurge din bunătatea Ta firească, cad cu plânsete la picioarele milei Stăpânirii Tale, cerând mila să fii pentru mine ca acel părinte milostiv, care se descrie în Evanghelie, în capitolul 60, 9, care și-a recunoscut cu dragoste pe fiul său risipitor și umilit, când el erà în sărăcie și obidă, așà cum mă presint eu acuma sub ocrotirea marelui domn. De aceia Tu, părinte, recunoaște-mă ca pe fiul risipitor și mă primește ca pe unul din argații Tăi, arată-mi mila Ta și nu mă lipsì de bunătățile Tale, fiindcă preamilostivul Dumnezeu a binevoit să-l ia pe bunul meu soț, iar mie mi-a dat după moartea lui să îndur lipsuri și nevoie. Acolo, prin amestecul diavolului și răutatea oamenilor, am fost nevoită să las acelor oameni toate lucrurile mele și toată averea și, temându-mă să nu fiu omorîtă, luându-l pe fratele mieu, am fost nevoită să fug supt protecția marelui domnitor, auzind despre evlavia lui și mila față de oameni. Și astfel eu, nădăjduind în mila lui, am venit la Moscova, dar am văzut că norocul mieu s'a schimbat în nenorocire, căci și aici, spre marea mea desnădejde, a venit amarul. Stau ca într'o adevărată temniță și n'am cu ce să mă țin, dacă Tu nu îmi vei deschide lumina și dacă Tu nu-mi vei potolì plânsul lăcrămilor mele; arată-ți mila și schimbă plânsul în bucurie și mă primește ca părintele pe fiul său, binevoiește a-mi da un subsidiu pe an oarecare, iar eu pentru marea milă voiu fi datoare cât voiu trăì să mă rog bunului Dumnezeu pentru

puterea milei domnești, a domnului și binefăcătorului mieu. Și așà mai multe cuvinte nici nu înșir, decât să fiu supt dreapta ta tare, eu, umila roabă a Ta, care n'are unde să-și plece capul: nădăjduind în mila Ta singură, mă încredințez la bunăvoința marii Tale puteri.

Al Puterii Tale cea mai umilă roabă mă încredințez, aceia care nu e vrednică a fi supt ocrotirea ta

Ștefania Mihailovna.

(Traducere de elevele mele basarabene de la Școala de Misionare.)

Din scrisori ale Ștefaniei către Electorul de Saxonia și către ducesă (8 Februar 1668) se vede că «văduva» a condus însăși până la depărtata mănăstire a Cașinului, unde astăzi în zădar se caută mormântul ctitorului, rămășițele aceluia pe care-l numește soțul ei [1]).

III.

Scrisorile lui Nicolae Mavrocordat către Carol al XII-lea și alte personalități din lagărul de exil dela Bender sunt publicate în volumul IX, dese ori citat, din Hurmuzaki, împreună cu atât de bogatele rapoarte ale agentului suedez în Moldova, Briant. Avem acolo și o misivă a lui Dimitrie Cantemir, care discută un proces, judecat după «canoanele creștinătății», în care una din părți e fugarul moldovean Banul (de la care biserica Banului din Iași) (11 Aprile 1711) (pp. 451—452, No. DCXXV). Nicolae-Vodă se ocupă de deosebite împrejurări zilnice, așternând într'o latinească îngrijită, care e a lui însăș, istoria unei lungi încercări pentru mijloacele financiare ale țării încredințate lui. Dl. Karadja adauge câte o știre necunoscută.

Cu următoarele două scrisori se încheie prezintarea acestor noi documente externe privitoare la istoria Românilor.

Bey Bender, den 13 Septemb. 1710.

Serenissime et potentissime rex, domine, domine clementissime,

Clementissimas regias litteras magna cum reverentia exosculatus, maxima animi submissione perlegi, ex quibus cum perceperim parum

1) Iorga, *Studii și documente*, IV, pp. 110—111.

abfuisse quin malevolorum meorum delationibus Potentissimi Regis patrocinio exciderem, animus meus, nullius, nec minimae quidem rei quae Regiae Vestrae Maiestati non placeret sibi conscius, sed penitus innocens, diu attonitus doloreque pene oppressus fuit. Attamen, denuo clementia regia erectus, summo gaudio perfusus sum, cum sub ala regii patrocinii me benignissime receptum gratiisque clementissime locupletatum esse videam, pro quibus dum ad agendas gratias virium mearum tenuitas neutiquam sufficiat, iterum ad obsequia Regiae Vestrae Maiestatis me totum humillime devoveo et Deum omnipotentem oro ut Regiam Vestram Maiestatem quam diutissime incolumem et gloriosam conservet.

Regiae Vestrae Maiestatis Humillimus et obedientissimus servus

Ioannes Nicolaus Maurocordatus p. m.

Iassiis, die 8 7bris 1710.

Praes. Bend., den 8 Decemb. 1711.

Illustrissime et Excellentissime domine, domine amice colendissime,

Quandoquidem divina favente clementia imperatoriaque gratia principatum huius provinciae iterato obtinendo feliciter in Sede eiusdem collocatus sim, hanc occasionem libenter amplexus, amicitiam iamdudum cum Excellentia Vestra contractam (cuius species semper candido meo pectori tam firmiter impressae fuere ut nunquam obliterari poterint), firmissimisque indiciis corroboratam, hisce meis amicissimis renovare propero, simul et semel Excellentiam Vestram obnixe rogando quatenus humillimas meas literas Serenissimae Suae Regiae Maiestatis Sueticae sonantes representare et negocia mea, casu quo evenirent, non minori studio ex innata sua benignitate apud Suam Regiam Maiestatem promovere meamque personam Suae Maiestatis gratiae insinuare dignetur. Quo tam benigno favore in perpetuum me sibi devinciet Excellentia Vestra, utinam esset aliquid in quo declarare possem qua cum promptitudine sim

Illustrissimae Excellentiae Vestrae amicus benevolus

ad officia et obsequia paratissimus

Io Nicolaus Maur. p. m.

Iassiis, 9-na Xbris, anno Domini 1711.

Illustrissimo et Excellentissimo domino, domino Henrico Gustavo, baroni de Müller, Suae Regiae Maiestatis Sueciae aulico cancellario et intimo consiliario, etc., amico colendissimo.

ANEXE

I

Clementissime princeps ac domine, domine mihi clementissime,

Indignitatem meam, Celsissime princeps, ultro fateor quidem, sed necessitas exiliumque quadriennale quo me fortunae novercantis severa detrusit manus urget ut fores clementiae Vestrae Celsitudinis sollicitem ac pulsem. Quanquam autem non dubitem quin Vestra Celsitudo inter seria ac ardua etiam negotia mei sit memor, harum tamen latorem, generosum Iacobum Harsanyium, primarium Aulae meae familiarem, cum plena autoritate ad Vestram Celsitudinem expediendum duxi ut meo nomine possit loqui, agere, ubi et dum necessitas postulaverit. Demisse supplico Vestram Celsitudinem ut, eidem plenam fidem adhibens, memor meae sortis, efficiat apud Sacratissimam Maiestatem ut, dum et quando de communi christianitatis (sive vi armorum) agetur, ne et ipse a clementia eiusdem excludi. Voti enim compos factus, Sacra Sua Maiestas meam fidelitatem integram, Vestra quoque Celsitudo gratitudinem devotam experietur, cui omnigenam felicitatem apprecans, me meaque clementiae eiusdem commendo.

Datum ex Szina, die 16 aprilis 1662.

Vestrae Celsitudinis servus humillimus
Georgius Stephanus, Palatinus Moldaviae.

Celsissimo Sacri Romani Imperii principi ac domino, domino Venceslao a Lobkovits, duci saganensi, Aurei Velleris equiti, gubernatori domus lobkovicsianae, Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliario intimo, generali campi marscalco, necnon incliti Consilii Aulici bellici praesidiario, domine mihi clementissimo.

II

Celsissime princeps ac domine, domine mihi gratiose.

Habita ratione tum sortis meae, quem ex fortunae novercantis dira manu ac iusto Dei iudicio vel fatali quadam necessitate iam per aliquot

annos magno cum damno meo experiri cogor, tum christianae sympatiae, ex qua meis indolescit casibus, mihi indigno clementiae sua favonio Vestra Celsitudo adspirare dignata fuit, ac nunc etiam, praeteritis proxime diebus, dum me in bona moravica Excellentissimi domini comitis a Rotal conferre vellem, post gratiam Sacratissimae Suae Maiestatis de salvo passu mandare voluit, quamobrem, quam vivam, Vestrae Celsitudini gratias agere non desinam, fretus ea spe ne ego etiam a Suae Maiestatis clementia Vostrae Celsitudinis intercessione prae-[te]rita excludar. Dum nempe et quando ac quomodocumque cum Turca negotium agredietur, supplico Vestrae Celsitudini eandem clementiam erga me continuare velle, praesentium exhibitori fidem adhibens: si quae nomine meo proposuerit, habeat audientiam benignam et responsum.

His Vestrae Celsitudini omnigenam precor felicitatem.

Datum Bolesoviae, in Moravia, die 21 iulii, anno 1662.

Celsitudinis Vestrae servus humillimus

Georgius Stephanus, Palatinus Moldaviae.

Celsissimo principi ac domino, domino Venceslao, Sacri Romani Imperii principi a Lobkovits, domus lobkovitsianae gubernatori, etc., actuali intimo ad Consilii bellici praesidi, domino, domino mihi admodum gratioso.

III

Illustrissime et Excellentissime princeps, domine Colendissime,

His brevibus verbis venio supplex Vestram Excellentiam rogatum velit mei patrocinium in hac Aula apud Clementissimum imperatorum cum affectu suscipere. Multi se offerunt a quibus et literas monitorias habui ut huc per postam accederem, prout feci, sed adhuc nullum rei eventum adverto. Iniuste a legitima principatus sede per meos proprios ministros turbatus, ad protectionem caesaream confugi, facilis namque esset sedis ac dominii restitutio, dummodo Caesaris interpositio adesset. Nam Turcarum imperator mihi nec infensus, nec contrarius est, provintia me vocat, incolae et barones optant, vicini principes amicissimi mei, qui et gratularentur. Possem, si vellem, ire, sed cum fundamento ire vellem, ut non ad quemlibet ventorum flatum iterum naufragium

paterer. Qua de re, si Sua Clementissima Caesarea Maiestas christiana pietate dignaretur (casu quo ab utraque parte pax firmaretur) se apud Turcarum imperatorem interponere et mediatione declarare, procul dubio hanc gratiam Cesari Porta Ottomana nunquam denegaret, quia ego contra Portam nunquam arma caepi, sed oboedientiam praestiti, provintiam non destruxi, sed, iniquae fortunae cedendo, cum silentio exivi. Hoc vero negotium felicius ad optatum finem perduci non posset quam protectione et promotione Vestrae Excellentiae et tanquam bellici Consilii praesidentis (ista enim tractatio ad tale Consilium pertinere crederem) et tanquam primarii ministri Caesaris et consiliarii, apud quem pollet multum verbo et opere. Anni praeteriti verba Vestrae Excellentiae mihi sunt in corde sculpta et plus fido et confido post Deum Vestrae Excellentiae, quam multis aliis, qui se promittunt; propterea non recedam a protectione Vestrae Excellentiae, quam supplico velit acceptare erga me. Et, si negotium hoc, Deo permittente, ad votum Vestrae Excellentiae et meum [...], agnoscet Vestra Excellentia et mundus qualem servum habebat et amicum, et vero haec amicitia, facta restitutione in legitimam sedem, sit inter nos certa et firmior. Supplex rogabo Vestram Excellentiam (quod, opto, non vitio vertat), ut possim particulam aliquam devotionis, observantiae et inceptae amicitae erga Vestram Excellentiam declarare, det mihi licentiam qua valeam suo tempore unum donum, ut dicitur, sive unum par chirotecarum aut leve munusculum offerre et exhibere, nempe quindecim millia florenorum, dico: 15.000 fl., pro mea iucunda amicitia et amicitiae memoria conservanda. Interim mea obsequia Vestrae Excellentiae devotissime dedico et iterum supplico dignetur protectionem et promotionem mei suscipere: tantum enim vis non potest nisi opus susceptum ad finem feliciter deducere, quod det Deus.

Vestrae Illustrissimae et Excellentissimae Dominationis

addictissimus servus

Georgius Stephanus, terrarum Moldaviae princeps.

P. S. Casu vero quo erit declaratum bellum inter imperatorem et imperatorem, facilius res curret; imo ad consilium Vestrae Excellentiae omnia devolvectur; quod pro me erit optimum.

[.. . . . . .]

IV

Singularis Vestrae Celsitudinis clementiae quam, tum erga personam, tum res meas semper ostendit, memor devotionis meae, testimonium paucis hisce lineolis volui apud eandem deponere statumque praesentem, tanquam meo patrono gratioso, humiliter exponere. Novit Vestra Celsitudo ego, ut indigena regni Hungariae, ex speciali Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis, domini, domini mei Clementissimi, indultu et gratia, salvo eiusdem Maiestatis passu comitatus, ad Serenissimum Magnum Ducem Moscoviae, annis praeteritis, ut me super praetensionibus meis aequissimis et iustissimis contentaret, iveram. Sed, proh dolor, quo fortuna et hoc saeculo favor hominum inclinat fidesque cum fortuna nutat! Idem expertus in Aula Magni Ducis, qui omnia mea desideria super arctissimo cum eodem contractu ac foedere fundata silentio indigno damnavit nihilque boni vel mali (o pudor!) respondit ad rem. Iteratis supplicationibus super punctis ei oblatis intra 60 circiter dies, quibus Moschua commorabar, responsum sollicitavi, ursi, sed nihil obtinui. Ideoque, re infecta redux, cum Sacra Regia Maiestas Sveciae se etiam praetentiones meas in tractatu pacis cum Moschis aut Russis qui nomine Magni Ducis venturi sunt ad fines Livoniae urgere aeque ac suas promiserit, ad tempora hic, sub protectione eiusdem Maiestatis, cogar subsistere. Deo volente, conabor propius ad Aulam Suae Caesareae Maiestatis ac Vestram Celsitudinem redire. Porro non possum Vestram Celsitudinem celare quam iniuriam patiar indigne et ab hoc indigno Christophoro Marianovits, qui facto aliquo contractu vult res meas quas apud Iudeum Iacobum Franckl pro certa pecuniae summa sub ingressu itineris in Moschoviam Viennae deposueram, contra omne ius arresto damnare. Celsitudo Vestra clementer recordari aut in memoriam revocare poterit quomodo famuli mei prope Viennae annis praeteritis a latronibus spoliati sint, quorum quidam capti ac, cum parte rerum ablatarum reducti, a iudice publico res meas rehabere non potui antequam, in conspectum eius vocatus, unicuique commissariorum aliorumque qui quomodocumque servitio latrones capiendi praetendebantur implicati fuisse, ad ultimum usque quadrantem, praesente praenominato Marianovits, prout et ipsi, satisfacerem. Qui, contentus suo stipendio, dum ego per aliquot menses Viennae commorarer, nunquam me sollicitavit, neque homines meos, quos ibidem semper fere continuos habui, mo-

nuit de aliquo debito. Iam nunc absentem per latus Iudei contra aequitatem fovit. Si quid promissi praestabo, ostendat primo et afferat in medium clenodia restantia, quae novem millia tallerorum valent: libenter partiar cum ipso. Sed, cum nihil adferre possit, idcirco nescio quo iure iniuriam illam ab illo sustinere debeam. Non molestabo Celsitudinem Vestram: hanc rem plenius intelliget ex relatione Generosissimi domini Andreae Neumann, Serenissimi Electoris brandenburgensis consiliarii et residentis. Quapropter oro Vestram Celsitudinem [ut], prout olim, ita quoque personam resque meas protegat.

Stettini, die 9 aprilis, anno 1664.

Vestrae Celsitudinis addictissimus et humillimus servus

Georgius Stephanus, princeps Moldaviae.

Dem Durchlauchtigsten hochgeboren Fürsten und Herrn Wenceslao Francisco Eusebio, Hertzogen zu Sagan, des Röm. Reiches Fürsten und Regierern des Hauses Lobkowitz, gefürsteten Grafen zu Streustein, Herrn zu Gunitz, Giseburg, Boleschau, Unstätt, Rüebuck, Rittern des Goldenen Velleris, Röm. Kays. Mt. Obristen Hoffmeister, geheimen Rat, Cammerer und General Feldmarschaln.

(După originalele în Archivele familiei Lobkowicz, la Rondnice, publicate de J. Macurek în *Prager Presse* pe 1929, numărul « Das Königreich Rumänien ».)

1598.